

GÖTEBORGS UNIVERSITET
PSYKOLOGISKA INSTITUTIONEN

**“Oj, vem är jag nu?” - gymnasieelevers tankar kring
kroppens betydelse för identiteten**

Lo Foster

Examensarbete 30 hp
Psykologprogrammet
PM 2519
Hösttermin 2019

Handledare: Maria Wängqvist och
Johanna Kling

“Oj, vem är jag nu?” - gymnasieelevers tankar kring kroppens betydelse för identiteten

Lo Foster

Sammanfattning. Syftet med studien var att undersöka tonåringars tankar kring kroppens betydelse för identiteten. Femton gymnasieelever i åldrarna 16 – 17 år deltog i fokusgruppsintervjuer i början av andra året på gymnasiet. En tematisk analys visade att eleverna dels beskrev kroppen som oviktig fast samtidigt självklar för identiteten, och dels att kroppen kunde vara viktig för identiteten på flera olika sätt: i vad kroppen kunde möjliggöra, vid kroppslig förändring och utveckling, i sociala interaktioner och i hur kroppen gav en upplevd könstillhörighet. Resultaten indikerade att för gymnasieungdomar i tonåren är kroppens betydelse för identiteten inte alltid självklar förrän kroppen medvetandegjorts.

Vad innebär det att växa upp och lämna barndomen bakom sig? Vuxenblivandet kan sägas innefatta att gå från att ha varit omhändertagen, till att kunna ta hand om andra, sig själv och forma sin identitet (Juli, 2017; Kroger & Marcia, 2011). Tiden under gymnasieåren innefattar bland annat att utveckla den egna självständigheten kring hur en tar hand om sig själva, sin kropp, sitt utseende och vilka vanor en har kring mat och fysiska aktiviteter (Frisén, Hwang & Nilsson, 2018). Kroppens förändringar i och med puberteten sägs också ha många psykosociala konsekvenser, inte minst i hur unga blir bemötta och vad som nu förväntas av dem i olika sammanhang (Archibald, Graber & Brooks-Gunn, 2003; Frisén et al, 2018; Kroger, 2007). Därtill visar studier om kroppsuppfattning att relationen till kroppen, och kroppssjälvförtroendet, försämras i övergången från barndom till tonår (Frisén, Lunde & Berg, 2015; Nelson, Syed, Kling, Wängqvist & Frisén, 2018). Archibald et al. (2003) har påpekat att den kroppsliga utveckling som ungdomar går igenom innebär förändringar som till viss del är individuella såsom den sista längdtillväxten, hur fett fördelas i kroppen, ens förändrade röst, förmågan att utveckla muskler, synlig eller mer gles kroppslig hårtillväxt, m.m. Dessa förändringar berör identitetsfrågor såsom hur unga ska förhålla sig till sin förändrade kropp, vem de kommer att bli, vad som gör dem till unika individer (Frisén & Hwang, 2006). Med dessa förändringar inom och utom kroppen under tonåren som utgångspunkt undersöker jag i den här studien ungas uppfattning om vilken betydelse kroppen kan ha för identiteten. Vad innebär det att landa i en förändrad, mer vuxen kropp? På vilket sätt kan kroppen vara viktig för hur unga definierar sig själva? Kling (2019) konstaterar att kroppens betydelse för identiteten är ett område som är understuderat, trots att Erikson (1968) för flera decennier sedan föreslog att en sammanhängande identitet innefattar känslan av att *vara hemma i sin kropp* (1968, s. 165, [min översättning]). Syftet med studien är därför att få en förståelse för tonåringars tankar kring kroppens betydelse för identiteten. För att ge en bakgrund till studien följer en genomgång av relevant teori och tidigare forskningsresultat om kropp och identitet.

Kroppen som en plats för identiteten

Ett begrepp som är användbart för att förstå vad det kan innebära att känna sig hemma i kroppen är begreppet ”embodiment”, på svenska ungefär *kroppslighet* (Piran & Teall, 2012). Kroppslighetsbegreppet, såsom det används här, härrör från Merleau-Pontys tankegångar (Merleau-Ponty, 1999). För Merleau-Ponty är den som erfar, vårt jag, alltid den levda kroppen (Allan, 2005; Bengtsson, 2001; Owman, 2015). Detta innebär att den levda kroppen aldrig är något vi helt kan skilja oss ifrån, snarare är kroppen ständigt närvarande i allt vi gör i våra liv och i allt vi upplever (Bengtsson, 2001). Young (1992) menar också att vi inte kan skapa och bibehålla en identitet utan tillgång till kroppen som helhet och inte enbart från ”axlarna uppåt”. En upplevd känsla av att ”den här kroppen är min” innefattar dels en upplevelse av att kroppen tillhör en själv och dels en känsla av att det inte går att vara sig själv utan sin kropp (Young, 1992). Att förneka sig själv kroppen, till exempel genom att enbart ”leva i huvudet”, är att förneka sig rätten till en stadig plats för jaget menar Young (1992); kroppen blir en främling i spegeln och fränkopplad individers känsla av vilka de är (för studier som bl.a. undersökt upplevelsen av att vara främmande inför den egna kroppen se till exempel Hill, Sandford & Enright, 2016; Stanghellini, Castellini, Brogna, Faravelli & Ricca, 2012). En förändring av kroppen skulle utifrån dessa teorier kunna innebära att upplevelsen av vem en är påverkas då kroppen beskrivs vara den beständiga platsen för jaget. Vad innebär då de kroppsliga förändringar som tonåringar går igenom under puberteten? Påverkar de kroppsliga förändringarna deras upplevelse av att känna sig hemma i kroppen och därför även deras känsla av vilka de är som personer?

Piran och Teall (2012) har formulerat en teori, ”the developmental theory of embodiment”, på svenska ungefär teorin om utvecklingen av kroppslighet, som söker förklara hur upplevelsen av kroppslighet, känslan av att vara i sin kropp, kan utvecklas och förändras under livets gång. Enligt teorin formas upplevelsen av att vara i kroppen av den sociala kontexten. Detta innebär bland annat att vad individer upplever i olika sociala sammanhang kan stärka eller underminera upplevelsen av att vara ett med kroppen. Som exempel på subjektiva upplevelser av kroppslighet lyfter Piran (2016) känslor av agentskap, funktionalitet, lust, aptit, bekvämlighet och en allmän lyhördhet till kroppen. Det som stärker upplevelsen av kroppslighet är enligt teorin de sociala sammanhang som möjliggör att individer känner sig fria att delta i lustfyllda och icke-objektifierande fysiska aktiviteter, där de kan röra sig fritt, få klä sig och få använda kroppen på det sätt de vill. En annan viktig aspekt för att känna sig ett med och hemma i kroppen, enligt teorin, är att kunna strunta i stereotypa idéer samt snäva normer och ideal om exempelvis kön, eller att kritiskt granska och ifrågasätta dem. Till exempel genom att inte se något behov av att försöka tvinga in kroppen i en viss mall, samt att acceptera och respektera kroppen, precis så som den är. Kroppslighet innefattar med andra ord en upplevelse av att kunna uttrycka sin individualitet med och i sin kropp. Slutligen menar Piran och Teall (2012) att upplevelsen av att vara jämlik andra, accepterad och att få vara en del av de sociala sammanhang som är viktiga för individer är centralt för känslan av att vara ett med kroppen. Enligt teorin är det alltså upplevelser i flera sociala sammanhang som direkt påverkar känslan av att vara i kroppen. Teorin om utvecklingen av kroppslighet lyfter bland annat de sammanhang där individer känner sig accepterade av andra och att känna sig fria att delta i aktiviteter som är viktiga för dem, något jag kommer återkomma till i nästa avsnitt i relation till identitet.

Identitetsutveckling, kropp och den omgivande kulturen

Vad som menas med begreppet identitet är inte alltid självklart (Frisén & Hwang, 2006). Identitet kan beskrivas som hur biologi, psykologi och det samhälle en lever i interagerar till att skapa en känsla av ”*det här är jag*” (Erikson, 1968; Kroger, 2007). Erikson (1968; 1980) har beskrivit identiteten som en subjektiv känsla av att vara densamma över tid och sociala sammanhang. En aspekt av identiteten är enligt Erikson (1968) grundad i upplevelsen av den egna kroppen, till exempel individers fysiska förmågor och begränsningar, utseende och upplevda könstillhörighet (Erikson, 1968). Erikson (1968) har understrukit att det finns en risk för identitetsförlust eller -förvirring om den unge inte kan möta de olika kraven som nu ställs, till exempel att kunna definiera sig själv inför andra eller att inleda mer intima förhållanden. Kroppsliga förändringar tillsammans med nya sociala förväntningar på ungdomar anses sätta igång ett utforskande som bland annat innefattar hur de presenterar sig själva och modifierar kroppens utseende och stil (se till exempel Sommerfeld, Bensimon & Lutzman, 2017; Tazzyman 2019 för studier om detta), vilket kan leda till nya integreringar i den egna identiteten, men också innebära identitetsproblem (Juli, 2017). I en studie av Verschueren et al. (2017) framkom att individer med ätstörningar hade större problem att forma sin identitet, bland annat i att utforska vilka de var, fatta viktiga livsbeslut samt känna kontroll i livet. I en annan studie framkom att ett ätstört beteende var kopplat till ett så kallat normativt identitetsutforskande, vilket innebär ett utforskande i linje med normer och förväntningar snarare än utifrån vad som anses vara viktigt för ungdomarna själva (Verstuyf et al., 2014). Ett normativt identitetsutforskande innebar att ungdomarna inte ifrågasatte rådande kroppsideal eller provade sig fram i att utveckla egna värderingar och mål (Verstuyf et al., 2014). Motsatsen, att utforska samt engagera sig i viktiga identitetsrelevanta val i livet och att känna sig som sig själv, har föreslagits vara en skyddande faktor mot kroppsmisnöje (Pellerone, Ramaci, Granà & Craparo, 2017). Kroppen har alltså ansetts vara betydelsefull utifrån Eriksons teori om identitet, och ett par studier har belyst hur identitetsutforskandet kan påverkas av ett ätstört förhållande till kroppen. Upplevelsen av den egna kroppen och identiteten utifrån ätstörningsproblematik är dock inte fokus för denna studie (se Stanghellini et al., 2012 för en studie i ämnet). Hur det är för personer som inte lider av ätstörningsproblematik och kroppens betydelse för identiteten i allmänhet bland ungdomar vet vi i dagsläget inte särskilt mycket om, vilket är en utav anledningarna till att denna studie kommit till.

I Eriksons (1968) beskrivning av identitet lyfts också det omgivande samhällets betydelse fram. Frågor som rör identiteten handlar till exempel också om hur personer kan uttrycka vilka de är inom en kultur med dess normer, möjligheter och begränsningar, på ett meningsfullt sätt för sig själva och inför andra (Kroger, 2007). Med en sociologisk blick går det därför också att närma sig ämnet identitet och utforskandet av vem en är. Det faktum att samhället faktiskt ser ungdomarna och kan bekräfta dem är centralt för identiteten menar Erikson (1980), till exempel i att erbjuda unga möjligheter att prova nya roller eller fatta beslut som är betydelsefulla för deras framtid. Likt Erikson (1980) menar Engdahl (2009) att människor behöver andras erkännande för att de identiteter de skapar och de roller de spelar ska bli en del av dem själva. Engdahl (2009) menar också att det blir viktigare att skapa ett gott första intryck ju fler kontakter människor har och ju ytligare dessa är. I och med att andra inte alltid vet vem en är, till exempel på sociala medier, blir det ännu viktigare hur en presenterar sig. Uppmuntras och bekräftas då alla ungdomar i utforskandet av roller och i att uttrycka och engagera sig i olika åtaganden?

Det samhälle unga lever i kan erbjuda möjligheter eller begränsningar för självuttryck samt erkänna eller förneka fysiska och psykiska behov och intressen (Erikson, 1980). Som exempel kan möjligheterna att få prova nya roller se annorlunda ut för personer med en funktionsvariation, en utländsk bakgrund eller för HBTQ+-personer (för studier om detta se Brown, 2017; Carter & Baliko, 2017; Lodge & Umberson, 2013; McLaughlin & Coleman-Fountain, 2014). Det faktum att möjligheterna att utforska den egna identiteten kan se olika ut beroende på socialt konstruerade kategorier som baseras på exempelvis kroppsliga eller ytliga egenskaper kan medföra implikationer för studiet av kropp och identitet. Kroppens betydelse för den egna identiteten är utifrån de här sociologiska tankegångarna inte frikopplad den omgivande kulturen och dess förväntningar på hur kroppar bör se ut, röra sig och fungera. Andra teoretiker som också närmast sig frågan om vilken betydelse kroppen har för identiteten med en sociologisk blick lyfter det konsumtionssamhälle med fokus på individuell utveckling som råder i västvärlden (Giddens, 1991). Konsumtionssamhällen lägger mer ansvar på den enskilde att kontrollera sin kropp och göra den foglig för att undgå att tillskrivas egenskaper såsom lathet eller avsaknad av kontroll (Frisén et al., 2014). Det beskrivs också hur kroppen blivit ett identitetsprojekt och en statusmarkör (Giddens, 1991; Petersen, 2007). Enligt sociologiska teorier påverkas alltså individens bild av vilka de är och hur de tror att andra ser dem utav kategoriserandet av kroppar och utseenden (ålder, kön, etnicitet, etc.) och av de stereotypa egenskaper som tillskrivs dessa kategorier (för en genomgång se Petersen, 2007).

Sammanfattningsvis har flera teoretiker och forskare beskrivit hur kroppen har betydelse för identiteten. Bland annat hur det skiljer sig åt i avseendet vilka möjligheter personer har att utforska nya roller, till exempel utifrån hur människor kategoriseras baserat på ytliga kroppsliga egenskaper, vilket i sin tur kan påverka hur de definierar sig själva. Vad säger då aktuell forskning om kropp och identitet i tonåren?

Studier om kropp, identitet och tonåringar

En rad studier berör ämnet kropp, identitet och tonår från olika synvinklar, bland annat utifrån begreppen kroppsuppfattning eller kroppslighet. Vad som skiljer begreppen åt är att kroppslighet är något bredare i dess omfång (Piran & Teall, 2012): dels innefattar kroppslighet en rad olika upplevelser av att vara i kroppen (positiva som negativa) som begreppet kroppsuppfattning inte täcker, dels i att kroppslighetbegreppet tar ett inifrån-och-ut perspektiv snarare än en objektiv bedömning av den egna kroppen. En studie med fokus på kroppsuppfattning gjordes av Holmqvist-Gattario och Frisé (2019). De undersökte vad som gjort att individer med negativ kroppsuppfattning i tidiga tonåren ändrat sin kroppsuppfattning till en positiv i de tidiga vuxenåren. Likt teorin om utvecklingen av kroppslighet (Piran & Teall, 2012) lyfte Holmqvist-Gattario och Frisé (2019) den sociala kontexten som viktig för ungdomarnas kroppsuppfattning, där känslan att höra till och accepteras visade sig vara betydelsefull. Att få använda sin kropp var också en faktor som hade bidragit till att förändra kroppsuppfattningen i positiv riktning, till exempel att bli bra på en fysisk aktivitet, men även att utforska olika klädstilar och sin sexualitet. Att känna sig fri att i sin kropp utforska olika sociala arenor, till exempel sporter eller konstnärliga uttryck har också föreslagits vara viktigt för identiteten (Hill et al., 2016). Motsatsen till dessa positiva exempel kan vara det Beltrán-Carrillo et al (2018) beskrivit när lärare och jämnåriga marginaliserade unga som inte passade in

utseendemässigt eller inte presterade på en viss idrottsmässig nivå, vilket påverkade deras upplevelse av att vara i kroppen negativt. Piran (2016) visade även att flickor generellt blir mer hämmade i sina kroppar i och med övergången till tonåren, från att ha haft en syn på kroppen som något som möjliggjorde fysisk aktivitet och lek i barndomen, till att nu vara en källa till obekväma och negativa upplevelser, fränkopplad deras känsla av jag. Tonåringar som hade en positiv kroppsuppfattning i en annan studie av Frisé och Holmqvist (2010) såg också sina kroppar som en viktig aspekt av dem själva som de måste ta hand om, till exempel genom att träna eller genom att förbättra vad deras kroppar kunde göra. Tonåringarna i denna studie hade även accepterat sina kroppar som de var, som en del av dem själva och därför inget som skulle förändras utseendemässigt (Frisé & Holmqvist, 2010). Även Tylka och Wood-Barcalow (2015) har undersökt området positiv kroppsuppfattning och de har beskrivit utseenderelaterad egenvård som något som skyddar individers känsla av personlighet och stil, som ett sätt att lyfta fram ens unika, naturliga karaktärsdrag. Detta menade Tylka och Wood-Barcalow (2015) inte skulle blandas ihop med en destruktiv utseendemodifiering för att passa in i den yttre standarden för skönhet, att basera sitt värde utifrån utseende eller att vara upptagen med att förändra sin kropp. Andra studier som undersökt tonåringar och hur den sociala kontexten kan påverka hur de förhåller sig till sin kropp visade att kroppsuppfattningen färgades av de ideal som rådde i samhället såsom att vara smal eller muskulös (Monge-Rojas et al., 2014). Om de unga inte upplevde sig leva upp till dessa ideal kunde det leda till missnöje med den egna kroppen och att de slutade vara fysiskt aktiva och delta i sporter. I en annan studie om kroppsmissnöje hos unga (Lawler & Nixon, 2010) visade sig jämnåriga också ha ett starkt inflytande i att föra vidare samhällets och kulturens budskap om utseendeideal. Dessutom tycks unga tjejer vara mer mottagliga för att internalisera utseendeideal än killar (Lawler & Nixon, 2010; Wängqvist & Frisé, 2013), och förhandlar sinsemellan i högre utsträckning kring vad som ska uppfattas som en accepterad tjejkropp än vad killar gör (Rönnbäck, 2015). Det har också förts diskussioner kring huruvida samhällets fokus på utseende och de värderingar som läggs i att uppnå dagens skönhetsideal och internaliseringen av dem gör att utseendet blir en viktig domän för identiteten (Kling, 2019; McKenney & Bigler, 2016; Wängqvist & Frisé, 2013). Utseendet kan alltså vara *en* av flera aspekter av kroppens betydelse för identiteten (Kling, Wängqvist & Frisé, 2018) och fokus i denna studie är något bredare än bara utseendets betydelse för känslan av vem en är.

En studie som gått längre än att bara studera utseendets betydelse för känslan av vem en är undersökte på vilket sätt kroppen kan vara betydelsefull för identiteten hos personer i 30-årsåldern (Kling et al., 2018). Undersökningen är enligt författarna den första i sitt slag att studera hur individer upplever sina kroppar som en del av identiteten. I studien framkom att deltagarna identifierade sig med sin kropp som helhet eller med olika aspekter av kroppen, till exempel en upplevelse av att kroppen och identiteten var oskiljbara, till exempel "*den här kroppen är jag*". Identifieringen med kroppen påverkades också av hur kroppen förändrats och ifall deltagarna kunde integrera dessa förändringar i sin identitet. Bland deltagarna kunde kroppen också ses som ett redskap för att uppnå mål och utföra aktiviteter som var viktiga för deras känsla av jag. Även förlusten av kroppsliga funktioner beskrevs av deltagarna som relaterad till deras identitet. Sådana utsagor kunde bland annat handla om att ha åldrats eller skadats, och att därmed inte längre kunna utföra en aktivitet som varit viktig för deras identitet. Den yttre representationen, utseendet och uttrycket av identiteten i identitetsrelevanta sociala interaktioner var också något som lyftes fram av deltagarna. De sociala interaktionerna

kunde vara de med andra människor (t.ex. kollegor, familjen, individer på Facebook) och med samhället som helhet (till exempel i interaktion med utseendeideal och normer). Deltagarna beskrev kroppen som en extern representation av vilka de var i relation till andra människor, något även Sommerfeld et al. (2017) visat i en studie om tonåringars användande av speglar för att utforska sitt utseende och sin identitet efter puberteten. Slutligen lyfte Kling et al. (2018) fram beskrivningar av beteenden och attityder fokuserade på utseende såsom kost- och motionsvanor; att spendera tid och engagemang på kroppen som en essentiell aspekt av vilka de var.

Sammanfattningsvis har flertalet av studierna som nämnts visat på det sociala sammanhangets betydelse för upplevelsen av kroppen som en källa till positiva eller negativa upplevelser, men ämnet rörande kroppslighet och kroppsuppfattning är komplext och det finns många faktorer som är inblandade (se Piran, 2016). Studierna belyser beteenden som gjort att individer ändrat sin kroppsuppfattning såsom att känna sig fri att dansa, uttrycka sin stil eller träna upp vad deras kroppar kunde göra. Kling et al. (2018) har undersökt ett område vi idag vet lite om, där kroppen var framträdande i deltagarnas identitet på flera olika sätt, såsom en funktionell aspekt, utseendemässigt, i beteenden och attityder i förhållande till utseende och som en oskiljbar del av deltagarnas identitet. Frågan är dock om ungdomar i tonåren har en liknande syn på kroppens betydelse för deras identitet som det studien av Kling et al. (2018) visat på.

Summering och syfte

Sammanfattningsvis har upplevelsen av att vara i kroppen börjat undersökas mer och mer sedan Merleau-Ponty (1999) teoretiserat kring hur den subjektiva upplevelsen av vårt jag alltid är den levda kroppen. Piran och Teall (2012) har utvecklat en teori om vad som formar upplevelsen av att vara i kroppen, och de menar att kroppslighet delvis handlar om att känna sig fri att uttrycka sin individualitet med och i sin kropp. Erikson (1968) beskrev i mitten av förra seklet kroppens centralitet för en sammanhängande identitet. Båda teorierna lyfter fram det sociala sammanhangets betydelse för upplevelsen av att vara hemma i kroppen, vilket Kling (2019) också påpekat. De studier jag har redovisat visar också på det sociala sammanhangets betydelse för kroppsuppfattningen eller för känslan av att vara i kroppen. Jämnåriga, lärare, föräldrar eller samhället i stort kan göra det lättare eller svårare att känna sig hemma i den egna kroppen, vilket även påverkar vilka aktiviteter unga vill delta i (McLaughlin & Coleman-Fountain, 2014; Beltrán-Carrillo et al, 2018; Monge-Rojas, 2014, m.m.). Men på vilket sätt kroppen upplevs vara betydelsefull för identiteten är något vi fortfarande vet relativt lite om idag (se Kling et al., 2018), och än mindre för tonåringar. Att undersöka kroppens betydelse för identiteten hos unga personer blir också av särskilt intresse då ungas kroppar förändrats snabbt och de även på allvar börjat utforska frågor om identiteten under mitten och senare delen av tonåren (Kroger, 2007). Hur kan till exempel den förändrade kroppen påverka tonåringars identitet och känsla av att vara i sin kropp? Upplever de sina kroppar som något som är relevant för deras identitet? Har de en känsla av att "*den här kroppen är jag*" såsom Kling et al. (2018) beskrivit för personer i 30-årsåldern? Syftet med denna studie är därför att få en förståelse för tonåringars tankar kring kroppens betydelse för identiteten.

Metod

För att få en förståelse för tonåringars tankar kring kroppens betydelse för deras identitet anordnades fokusgrupper. Metoden valdes för att utveckla förståelsen för kroppens betydelse för identiteten och genom att ungdomarna själva uppmuntrades att sätta ord på sina upplevelser. Fokusgruppsintervjuer rekommenderas när målet med undersökningen är att utforska individens egen förståelse och egna synpunkter, det vill säga utifrån en essentialistisk forskningsfråga (Wilkinson, 2003). Ett essentialistiskt perspektiv vilar på antagandet att individer har egna idéer, åsikter och uppfattningar och att undersökaren kan ta del av dessa åsikter genom vad deltagaren rapporterar, till exempel i en fokusgrupp eller intervju (Wilkinson, 2003). Fokusgrupper gjorda med en essentialistisk epistemologi utgår ifrån att det finns en direkt relation mellan språk, upplevelse och mening (Wilkinson, 2003). Detta innebär att vad eleverna i denna studie berättar under fokusgrupperna antas vara direkt kopplad till deras egna upplevelser och tankar. Målet var även att i fokusgruppsintervjuns form, med dess dynamiska kvaliteter få gruppen att interagera, diskutera och debattera kring ämnet, samt att komma närmare en mer vardaglig diskussion än det en kan ta del av i intervjuform (Schwab & Syed, 2015). I linje med den kvalitativa ansatsen (Schwab & Syed, 2015; Smith, 2003) gjordes ett försök till att förstå en mindre grupps referensram och att generera en rik och omfattande redogörelse av ett fenomen, i detta fall kroppens betydelse för ungdomars identitet.

Det etiska ställningstagandet att inte samla in känsliga personuppgifter gjordes tidigt i planeringsstadiet. Jag bedömde även i samråd med handledare att fokusgrupperna inte skulle komma att innebära en risk för psykisk skada för eleverna i studien.

Deltagare

Eleverna rekryterades från två olika gymnasieskolor (fristående och kommunala) i Lund, Sverige. 15 ungdomar i 16 – 17-årsåldern, i andra året på gymnasiet deltog i tre fokusgruppsintervjuer. Rektorer på 15 olika gymnasieskolor i Lund kontaktades under sommaren 2019 med ett informationsbrev och ett par skolor tackade ja till att delta i undersökningen. Av de gymnasieskolor som tackade ja valde jag ut en större och en mindre gymnasieskola utifrån mån av tid och när den biträdande fokusgruppleddaren hade möjlighet att delta. Den ena skolan var relativt nybildad och hade ett mindre antal elever och den andra skolan var en av stadens äldre gymnasieskolor, med det största elevantalet i hela Lund. Urvalet skall alltså ses som ett bekvämlighetsurval.

Fokusgrupperna bestod av blandade grupper av unga kvinnor (sju sammanlagt) och män (åtta sammanlagt) med fyra, sex respektive fem elever i vardera fokusgrupp. Storleken på fokusgrupperna (fyra till åtta deltagare per fokusgrupp) valdes utifrån Wilkinsons (2003) rekommendationer. Flera av eleverna gick i samma klass. Eleverna i första gruppen (Fokusgrupp ett) studerade ekonomiprogrammet och eleverna i de två andra (Fokusgrupp två och tre) läste nationell idrottsutbildning med inriktning basket respektive simning och med målet att bli elitidrottare. De senare två grupperna var blandade avseende vilken idrott de var aktiva inom.

Instrument

En semistrukturerad intervjuguide utformades utifrån de frågor som ställdes i Kling et al. (2018) för att säkerställa att fokusgruppsdiskussionerna täckte av undersökningens syfte (se Bilaga 1). Huvudfrågan under fokusgruppen var *”tänker [ni] att det finns saker som har med era kroppar att göra som är viktiga för vem ni är? I så fall, vad?”*. Samma fråga ställdes i alla fokusgrupper. Följdfrågor användes för att försöka länka samman det eleverna sade om kroppen till deras identitet, till exempel *”på vilket sätt är det kopplat till din upplevelse av vem du är?”*, eller till att se om de andra eleverna höll med eller hade andra synpunkter på det en av eleverna sagt.

Tillvägagångssätt

Fokusgruppleddare var jag själv och jag ledde alla tre fokusgrupperna tillsammans med en biträdande fokusgruppleddare som också läser psykologprogrammet. Vi besökte de kontaktade skolorna i början av höstterminen 2019 under elevernas skoltimmar. Fokusgrupperna gjordes i klassrummen på vardera skola. Eleverna fick utskrivna och muntlig information om studiens syfte innan insamlingen startade. De fick också information om att allt deltagande var frivilligt och kunde avbrytas när som helst samt att deras svar skulle behandlas anonymt. Gymnasieeleverna informerades också om att ifall de inte ville redogöra för egna upplevelser kunde de prata i mer generella termer. De fick även ställa frågor innan fokusgruppen påbörjades. Efter att eleverna fått både skriftlig och muntlig information fick de välja om de ville delta i studien eller inte, kontaktuppgifter till ansvariga för studien lämnades ut och samtycke samlades in muntligt. Deltagarna fick en kort introduktion till ämnet (se Bilaga 1) och därefter ställdes studiens huvudfråga.

Fokusgrupperna tog 30 – 40 minuter och diskussionerna spelades in på en diktafon. Givet ämnets känslighet var jag uppmärksam på ifall någon av deltagarna verkade tycka att det var jobbigt att prata eller lyssna på andras svar. Deltagarnas välmående ansågs vara viktigare än forskningsfrågan och i slutet av fokusgruppen fanns det möjlighet att prata om upplevelsen att delta i fokusgruppen (utan att detta spelades in). Eleverna fick även skriftlig information kring vart de kunde vända sig till ifall samtalsämnet väckt obehag eller känslor.

Databearbetning

Inspelningarna från de tre fokusgrupperna transkriberades ordagrant av mig. Eftersom det inte finns särskilt mycket forskning om ämnet och studien hade en utforskande ansats valdes tematisk analys på den semantiska nivån utifrån metoden som rekommenderats av Braun och Clarke (2006). Tematisk analys är även en av de vanligaste metoderna att använda för att analysera data från fokusgrupper (Wilkinson, 2003). Tematisk analys är en metod som används för att identifiera, analysera och tolka återkommande mönster i deltagares samtal (Clarke & Braun, 2017). Eftersom analysen var baserad på data snarare än teori bör studien ses som induktiv, det vill säga att koder och teman är starkt kopplade till vad som sades i fokusgrupperna. Det fanns därmed inga på förhand bestämda teman som data kodades in i. Den tematiska analysen gjordes på allt material från de tre fokusgrupperna med målet att generera rik och diversifierad data.

I linje med Braun och Clarkes (2006) rekommendationer för tematisk analys lästes materialet igenom grundligt och upprepade gånger. Under läsningen sökte jag efter

relevanta aspekter utifrån studiens syfte. Under genomläsningen gjorde jag tankekartor av materialets nyckelord och återkommande beskrivningar (till exempel ”funktionell kropp”, ”idrottsidentitet”, ”första intryck” etc.). Därefter kodades materialet systematiskt med en induktiv ansats så att varje meningsbärande stycke tillskrevs en kod. Den första kodningen följdes av att jag skapade provisoriska teman utifrån vad jag uppfattade som mönster i materialet. De preliminära temana gavs korta beskrivningar och stämades därefter av med hela det transkriberade materialet och med de formulerade koderna för att se om temana representerade vad eleverna hade berättat under fokusgrupperna. De provisoriska temana förfinades, ändrades och granskades kontinuerligt tills de ansågs invändigt homogena och utvändigt heterogena. Därefter namngav jag temana och fyllde på beskrivningarna och gav dem en mer utförlig redogörelse utifrån vad eleverna berättat. Även under analysens gång gjorde jag tankekartor för att synliggöra hur jag relaterade de olika temana och undertemana till varandra. Jag hade också möjlighet att diskutera med den biträdande fokusgruppsledaren och höra dennes reflektioner efter fokusgrupper vilket tillförde ytterligare ett perspektiv under analysen. Citat som jag bedömde var representativa för varje undertema valdes därefter ut. I linje med Tiggemann och Slaters (2010) tillvägagångssätt kodades dessutom frekvensen, det vill säga om temat skapats utifrån koder i en, två eller tre av fokusgrupperna, samt graden av specificitet, från låg till hög, i elevernas utsagor för varje tema. Specificitet syftar på om utsagorna ansågs vara specifika och personliga, eller om de tolkades vara mer generella, allmänt hållna beskrivningar (Tiggemann, Gardiner & Slater, 2000). Analysen resulterade i fyra teman och nio underteman.

Resultat

Syftet med studien var att få en förståelse för tonåringars tankar kring kroppens betydelse för identiteten. Den tematiska analysen resulterade i fyra huvudteman med nio underteman vilka återspeglar det eleverna beskrivit om kroppens betydelse för identiteten (se Tabell 1 för alla teman och underteman med citat). Kodning har också gjorts av frekvens och specificitet av varje tema och undertema (se Tabell 1).

Tabell 1

Temat och undertemat med exempel på citat som kodats till respektive undertema. I tabellen anges i hur många grupper temat identifierades (frekvens) och huruvida temat till största del bestod av personliga exempel eller mer generella utsagor (specificitet).

Tema	Frekvens	Specificitet	Exempelcitat
1. Kroppen som oviktig fast samtidigt självklar för identiteten	3	Låg	
1.1 Att prata om kroppens betydelse för identiteten är svårt	3	Låg	<i>asså det är svårt typ att, det är ju såhär, ens kropp är ju väl asså såhär, jag vet inte om jag fattat frågan rätt asså såhär, men min kropp gör ju att jag är tjej liksom / ... / asså [skratt] om man tänker så / ... / och då att, amen, att man...ehh, jag vet inte...</i>
1.2 Kroppen som självklarhet	2	Låg	<i>Deltagare 6: [kroppen] är inte allt, men ändå, [kroppen] påverkar ändå större delen av hur man tänker och varifrån man liksom, var man liksom kommer ifrån typ Deltagare 3: men det är ju så naturligt, man, man är ju bara, man tänker typ inte på hur sin kropp fungerar eller så Fokusgruppledaren: nä? Deltagare 3: asså det är inget man tänker på, men du vet aktivt Deltagare 5: mm, det är så undermedvetet som [Deltagare 3] sa, asså, man tänker på det och så men inte aktivt</i>
1.3 Mer än kropp/utseende	2	Låg	<i>jag tänker bara med det om det är till en annan individ hur jag ser ut i min kropp, typ /.../ asså det avgör ju inte hur jag är, så är som person, det gör det inte</i>
2. Kroppens funktionella egenskaper och kroppsliga förändringar	3	Hög	
2.1 Kroppen viktig inom idrott och träning	3	Hög	<i>ja asså, det är ju, även om [kroppen] inte är allt så är det ju en stor del av dig, det är ju framför allt sporten där, vad man kan prestera och vad man asså vad man kan göra helt enkelt</i>

Tabell 1 Fortsätter

Fortsättning Tabell 1

2.2 Skador och kroppen som förändras	3	Hög	<i>jag fick världens identitetskris när jag var skadad liksom, det här är liksom inte typ jag. Asså jag typ definierar mig med min sport, så för mig blev det värsta identitetskrisen när jag inte kunde liksom träna varje dag</i>
2.3 Kroppens betydelse förändrad från barndom till nu	3	Hög	<i>Deltagare 2: då bara var man, då bara lekte... Deltagare 4: amen asså så, sprang runt i mjukisbyxor och t-shirts och spela fotboll Deltagare 1: asså hela högstadiet hade jag bara mjukis på mig för det var ju så himla skönt</i>
3. Kroppens betydelse i den andres blick - ett utifrån-in perspektiv	3	Hög	
3.1 Fördomar och tillskrivning av identiteter baserat på yta	3	Hög	<i>Deltagare 3: så folk tror typ antar att man bara spelar basket, asså det är så man beskriver någon annan Flera: ja Deltagare 4: och då får folk en bild av en också att man är lång och typ, stor och osmidig Deltagare 3: och då blir det lite ens identitet typ Deltagare 4: ja det blir det Deltagare 6: det är också ett lätt sätt att beskriva någon annan typ, att säga så "ja, han spelar basket" typ / ... / ja, det är fan det</i>
3.2 Första intryck och intrycksstyrning	3	Hög	<i>Deltagare 4: första intrycket är ju alltid viktigt, som när man träffar nya människor som vi gjorde mycket nu i början på gymnasiet, och även vi går ju i ekonomi, så liksom, om vi skulle ta kontakt med nya folk, om vi skulle starta företag till exempel så vill man ju ändå göra bra första intryck / ... / Deltagare 2: och kläderna gör väldigt mycket</i>

Tabell 1 Fortsätter

Fortsättning Tabell 1

3.3 Att jämföra kroppen med kroppsideal för att den granskas av andra	2	Hög	<i>Deltagare 3: asså man vill ju ändå se bra ut när man går på, asså man har ju en sport Deltagare 4: asså man bryr ju sig vad andra... Deltagare 3: om man ser till exempel nån som är lite större, och så säger dom bara "ja jag idrottar", ja bara, "ok", man hade ändå blivit lite såhär så förvånad, för man kan väl ändå förvänta sig lite, lite bättre kropp, jag vet inte, så ja, nä jag förväntar mig ändå kanske asså ändå, nä men ändå ok kropp när man idrottar mycket</i>
4. Kroppen ger biologisk könstillhörighet	1	Hög	<i>jag har ju en kropp som en kille, så jag känner mig som en kille, asså så typ [skratt], asså jag har svårt att svara riktigt så men att det är ju, jag ser ut som en kille, jag är en kille, asså det är liksom bara det, asså det är lite min identitet också min kropp asså så, vem jag är och så</i>

---

1. Kroppen som oviktig fast samtidigt självklar för identiteten

Följande tema återspeglar det eleverna i samtliga grupper beskrev om hur kroppen var oviktig eller saknade betydelse för vilka de var, och att de efter lite tid att reflektera och efter att ha pratat med varandra sade att kroppen samtidigt var självklar eller betydelsefull för identiteten. Graden av specificitet i elevernas beskrivningar inom samtliga underteman var lågt. Aspekter av på vilket sätt kroppen upplevdes vara oviktig fast samtidigt självklar för elevernas känsla av jag samt elevernas reflektioner kring varför det var så beskrivs i undertemana *Att prata om kroppens betydelse för identiteten är svårt*, *Kroppen som självklarhet* och *Mer än kropp/utseende*

1.1 Att prata om kroppens betydelse för identiteten är svårt. Att börja prata om på vilket sätt kroppen är viktigt för identiteten beskrevs av eleverna i samtliga fokusgrupper som svårt, abstrakt och *"lite flummigt"*. Eleverna sade att de inte var vana vid att prata så mycket kring identitet med andra och inte heller om kroppens betydelse för vilka de är. Eleverna i Fokusgrupp ett sade efter att diktafonen stängts av att de gärna hade velat tänka mer på frågan i förväg och att det var därför de inte kunde komma på så många svar till frågan på vilket sätt kroppen kan ha betydelse för deras identitet. Eleverna i Fokusgrupp tre sade även att frågor som rör kropp och identitet kan vara känsligt och något andra håller för sig själva om de känner sig obekväma med ämnet, därför pratade de inte med kompisar om det. Detta undertema var främst tydligt i interaktionen med eleverna, till exempel att det kunde bli lite tystnad emellanåt, att eleverna ibland sade *"det är svårt"*, *"äh, jag kommer inte på någonting"*, eller *"det är lite abstrakt"*. Graden av specificitet i det eleverna berättade bedömdes vara låg då det innefattade få personliga exempel. Utsagor om hur det är svårt att prata om kroppens betydelse för identiteten har kodats till detta undertema då elevernas beskrivningar om kroppens betydelse först var att kroppen var oviktig, men att flera elever längre in i samtalet konstaterade att kroppen trots allt hade betydelse för deras känsla av jag fast det var svårt att säga på vilket sätt.

1.2 Kroppen som självklarhet. Kroppen beskrevs av eleverna i Fokusgrupp två och tre som å ena sidan inte särskilt betydelsefull för deras identitet och å andra sidan att den var viktig. Elevernas beskrivningar inom detta undertema var till större delen ospecifika och berättade i mer generella termer (se Tabell 1 för ett citat som exemplifierar detta). Eleverna i Fokusgrupp två och tre beskrev till exempel kroppen som viktig när de ombads skatta kroppens betydelse för deras känsla av jag från noll till hundra, där flera elever svarade *"90"*, *"runt 80-90"* och *"70-80, 70 kanske"*. Vid frågan om varför det var så sade några i Fokusgrupp två att i och med att kroppen upplevdes vara en självklarhet, den brukade fungera som den skulle, så tänkte de inte så mycket på kroppen och på det sättet blev den *"oviktig"*. Att tänka på kroppens betydelse för identiteten var något eleverna i Fokusgrupp två och tre sade att de gjorde undermedvetet. En annan elev i samma fokusgrupp sade att även om kroppen inte är allt för deras känsla av jag påverkar ändå kroppen större delen av hur de tänker och att den visar varifrån de kommer. När eleven fick utveckla vad hen menade med detta sade eleven att en alltid utgår från den egna kroppen och att kroppen är allt en har gjort. Anledningen till att kroppen upplevdes vara oviktig för elevernas känsla av jag kunde alltså enligt eleverna ha att göra med att den var så självklar att de inte tänkte på kroppens betydelse för vilka de är när den fungerar som den brukar.

1.3 Mer än kropp/utseende. En del elever sade att kroppens betydelse var mindre viktig för hur de definierade sig därför att det var andra egenskaper som gjorde dem till

vilka de är, till exempel deras personlighet. Några elever i Fokusgrupp ett sade att hur de såg ut inte påverkade dem eftersom det var personligheten som gjorde om de passade in i kompisgrupper och framtida arbetsplatser eller inte. Anledningen till varför det var så menade de kunde ha att göra med att de kände sig accepterade av familjen eller kompisar, och ifall de var trygga i sig själv. Även dessa beskrivningar var mer generella och ospecifika, till exempel som en elev i Fokusgrupp två sade: ”*jag tror man kan vara nöjd i sin kropp ändå typ, eller med sig själv ändå liksom, utöver sin kropp*”. Sådana beskrivningar har bedömts vara mer ospecifika eftersom det är tal om hur det är generellt och inte baserat på mer personliga exempel. Ett undantag är det citat som exemplifierar undertemat i Tabell 1 där beskrivningen är mer personlig.

2. Kroppens funktionella egenskaper och kroppsliga förändringar

Till skillnad från temat *Kroppen som oviktig fast samtidigt självklar för identiteten* belyser följande tema elevernas beskrivningar av när kroppens betydelse för identiteten medvetandegjorts för dem. Till exempel i att möjliggöra viktiga aktiviteter såsom träning och idrott, vid förändringar av kroppen såsom vid skador, förändringar av utseendet och kroppsliga och psykosociala förändringar från det att de var barn. Inom detta tema var beskrivningarna mer specifika och personliga, till exempel hur skador kunde påverka elevernas upplevelser av vilka de är. Följande underteman beskriver på olika sätt när kroppen blivit viktig för identiteten i och med att kroppens betydelse medvetandegjorts: *Kroppen viktig inom idrott och träning*, *Skador och kroppen som förändras* och *Kroppens betydelse förändrad från barndom till nu*.

2.1 Kroppen viktig inom idrott och träning. I följande undertema var elevernas beskrivningar för det mesta specifika då de berättade om kroppens betydelse för träning och idrott. Eleverna i samtliga fokusgrupper beskrev att kroppen var viktig för att utföra identitetsrelevanta aktiviteter som att träna, tävla och idrotta. Dessa aktiviteter underströks av flertalet elever i samtliga fokusgrupper vara betydelsefulla för deras identiteter. Eleverna i Fokusgrupp tre sade att kroppen gjorde det möjligt att göra saker som de hade lust med. En elev i Fokusgrupp två sade att kroppen arbetade när hen var i idrottssammanhang vilket gav en syn på kroppen som skilde sig från hur hen såg på kroppen i andra sammanhang. I idrotten kände eleven sig stark och att hen hade förmågan att jobba hårt, medan i andra sammanhang saknade det betydelse om kroppen var stark eller inte. Elever i både Fokusgrupp två och tre sade att de inte ville att kroppen skulle dra tillbaka dem i aktiviteter som var viktiga för dem, till exempel inom idrotten, därför var det viktigt att kroppen fungerade som den skulle. Eleverna i Fokusgrupp ett sade att det skulle kännas konstigt att sluta ägna sig åt träning eftersom de alltid sett sig som aktiva personer. Att sluta träna eller idrotta beskrevs av ett par elever i varje fokusgrupp som att en bit av dem skulle saknas. Undertemat belyser alltså hur kroppen ansågs vara viktig för eleverna i att möjliggöra aktiviteter som de beskrev var viktiga för deras identiteter. För en del elever i samtliga fokusgrupper var det vid tanken om att inte ha möjlighet att träna längre som träningsens betydelse för vilka de var synliggjordes i diskussionerna, vilket följande undertema belyser.

2.2 Skador och kroppen som förändras. Deltagarna beskrev att när kroppen inte fungerade synliggjordes kroppens betydelse för träning och tävling och på så vis även kroppens betydelse för identiteten som aktiva eller idrottande personer. Detta var något som benämndes i samtliga fokusgrupper. De exempel som eleverna gav var ofta

personliga erfarenheter av förändring och skador. Undertemat har därför kodats ha hög specificitet. Exempel på detta var det eleverna i Fokusgrupp tre berättade om hur de kände sig dåliga och misslyckade när de var begränsade i vad kroppen klarade av. Flera elever i Fokusgrupp två sade att det kunde leda till en identitetskris när kroppen skadades eftersom de då inte kunde träna varje dag. Elever i samma grupp berättade också hur de i och med en skada blivit medvetna om kroppens betydelse för dem. Till exempel reflekterade de kring att skador påverkade vilka upplevelser och möjligheter de hade, vilket i sin tur påverkade bilden de hade av sig själva och bilden andra hade av dem.

Kopplat till förändringar av kroppen hör även elevernas beskrivningar om att förändra håret. Två elever i Fokusgrupp ett reflekterade kring sitt hår och hur ledsna de skulle bli ifall någon klippte av deras hår mot deras vilja. En av eleverna hade några veckor innan intervjutillfället gått till en frisör som klippt av det långa håret och då hade hen blivit varse om vilken betydelse som håret hade haft för känslan av vem hen var. Undertemat belyser alltså beskrivningar av elever i samtliga fokusgruppers erfarenheter om hur de blivit medvetna om kroppens betydelse för deras känsla av jag när den förändrats eller när de inte kunde göra vad de vill längre på grund av en skada.

2.3 Kroppens betydelse förändrad från barndom till nu. Eleverna i samtliga grupper berättade att när de var yngre fanns det inte särskilt mycket tankar kring kroppen eller utseendet, då var det fokus på att leka, ha sköna kläder på sig och idrotta för nöjets skull. Elever i samtliga grupper beskrev också hur det skilde sig från deras nuvarande situation där det var viktigare att passa in i grupper och vad andra tyckte om dem än när de var barn. Å ena sidan sade vissa i Fokusgrupp tre att tankarna på kroppen blivit fler ju äldre de blivit, "*kanske lite väl mycket*". Å andra sidan sade elever i Fokusgrupp två att tankarna på kroppen blivit färre sen puberteten, då de hade tvingats att tänka mer på sin kropp i och med dess förändringar. Det eleverna beskrev om hur tankarna om kroppens betydelse förändrats var ofta utifrån egna erfarenheter och utsagorna har därför kodats ha hög specificitet. I detta undertema var inte kopplingen till identitet något eleverna själva benämner explicit under samtalet. Utsagorna framkom dock i diskussioner kring ifall kroppens betydelse för deras känsla av jag förändrats, till exempel om den blivit mer eller mindre viktig för vilka de är och varför det var så. Sammanfattningsvis beskrev några av eleverna att tankarna om kroppen lagt sig efter puberteten då de kroppsliga förändringarna hade gjort att flertalet elever blivit medvetna om kroppen på ett annat sätt. För andra hade tankarna om kroppen blivit fler sen puberteten och kring vad andra tycker om dem och deras kroppar. Det senare knyter an till nästa tema, *Kroppens betydelse i den andres blick*.

3. Kroppens betydelse i den andres blick - ett utifrån-in perspektiv

Eleverna i samtliga grupper beskrev å ena sidan att de inte brydde sig om vad andra tyckte om dem och hur de såg ut och å andra sidan att de faktiskt brydde sig, fast undermedvetet. I Fokusgrupp två beskrev eleverna det som viktigt för deras känsla av vilka de är att andra upplevde dem som personer som gav sitt allt och kämpade. Exempel på detta kunde vara att visa hur hårt de arbetade och pressade sig själva under tävlingar. Eleverna menade att det inte spelade någon roll vad andra tyckte om deras fysiska kapacitet eller om de vunnit eller inte så länge andra hade sett att de kämpat. Eleverna i samma fokusgrupp sade att de ibland var rädda för att andra skulle tycka att de var mesiga eller tråkiga om de inte kunde prestera eller var skadade. Elever i Fokusgrupp två sade att

andra lätt kan definierar dem baserat på deras kroppar, även om det inte alltid stämmer att kroppen visar vem en är.

I motsats till beskrivningarna om hur kroppen blev betydelsefull i den andres blick sade några elever att det framförallt var viktigt vad de själva tyckte om sina kroppar. Till exempel sade elever i samtliga grupper att det allra viktigaste var att själv vara nöjd med sin kropp, snarare än att sträva efter andras bekräftelse av den egna kroppen. En elev sade till exempel att hen vill ha en ”bra kropp” för sig själv och inte för att andra ska tycka det. Eleven ville ha en bra kropp som en del av sin identitet, och att ha en bra kropp stärker självförtroendet (vad en bra kropp är utvecklade vi inte i diskussionerna men de här utsagorna nämndes i en diskussion om utseende och kroppsliga förmågor). I samma anda beskrev flera elever i samtliga fokusgrupper att det var viktigt för dem att vara vältränade, se bra ut och att de ville att det ska vara en del av deras identitet, till exempel att vara en person som är vältränad. En del elever i Fokusgrupp tre beskrev att de hade varit mer bekväma i kroppen om de själva var mer nöjda med den. Eleverna i denna fokusgruppen beskrev alltså betydelsen av att ha en, som de benämnde det, ”fin kropp” för att känna sig hemma i den. Beskrivningarna inom detta tema bedömdes vara specifika i och med att eleverna ofta berättade utifrån egna upplevelser. Nedan beskrivs undertemana *Fördomar och tillskrivning av identiteter baserat på yta*, *Första intryck och intrycksstyrning* och *Att jämföra kroppen med kroppsideal för att den granskas av andra*.

3.1 Fördomar och tillskrivning av identiteter baserat på yta. Eleverna i Fokusgrupp ett reflekterade kring att människor har fördomar, även de själva, fast de inte menar något ont. Eleverna berättade att fördomarna kan dyka upp när de träffar nya personer. Till exempel kunde eleverna baserat på hur andra klädde sig och vilken hårfärg de hade se vilken skola de gick på. Eleverna i Fokusgrupp ett sade också att dessa fördomarna oftast brukar stämma. Eleverna i Fokusgrupp två reflekterade kring att andra har fördomar om personer som idrottar, till exempel att de som spelar basket är långa och osmidiga. De menade också att det var lätt att kategorisera andra baserat på vilken idrott de utövade och att det blev hela deras identitet, till exempel att vara en person som spelar basket. Inom detta undertema var beskrivningarna ofta specifika och baserade på elevernas egna erfarenheter, men ett par utsagor kodades också som mer allmänt hållna beskrivningar. Undertemat belyser alltså elevernas tankar om hur andra och de själva drar slutsatser om personer baserat på deras yta, till exempel deras klädstil eller vilken idrott de går på.

3.2 Första intryck och intrycksstyrning. Eleverna i Fokusgrupp ett beskrev hur det de senaste åren hade blivit viktigt för dem att göra ett gott första intryck, till exempel med hjälp av klädstil och hår. Detta hade blivit aktuellt nu under gymnasietiden eftersom de på grund av sin gymnasieinriktning börjat tänka kring sponsorer, att starta eget företag och att knyta kontakter med personer som kan vara viktiga för deras framtid. I de här diskussionerna beskrev eleverna hur de satte sig in i hur andra tänkte om dem och att de med hjälp av klädstilen försökte skapa ett gott intryck av sig själva. Eleverna i Fokusgrupp ett beskrev att kläder kunde säga något om personen, att kläder kan ge ett visst intryck såsom social status, grupptillhörighet och anställningsbarhet. De reflekterade också kring att andra målar upp fasader utifrån hur de vill bli uppfattade (men inte de själva). Eleverna i samma fokusgrupp beskrev hur kläder och hår betydde mycket för känslan av vilka de är. De sade att de själva bestämde hur de ville se ut men att de inspirerades av kompisar. Eleverna i Fokusgrupp ett sade att ifall de själva inte fick bestämma hur de såg ut hade detta påverkat deras identitet.

Eleverna i Fokusgrupp två och tre beskrev också hur kroppens betydelse för identiteten blev mer tydlig i nya sammanhang. Som exempel beskrev de att när de började på gymnasiet tänkte de mer på vilka de var, hur andra skulle uppfatta dem och deras kropp och utseende, hur de ville vara i det nya sammanhanget, med andra ord: hur de presenterade sig själva. De beskrev också hur de i nya sammanhang blev mer medvetna om vad de har valt att lägga sin tid på, vad de tyckte om och ogillade, och att de då började jämföra sig med andra. Inom detta undertema kunde beskrivningarna vara dels mer generella och ospecifika, till att vara mer personliga, till exempel beskrivningar om hur det var att börja i gymnasiet eller hur kompisar påverkade dem. Undertemat belyser alltså elevernas beskrivningar av hur de börjat tänka kring vilket intryck de ger andra baserat på bland annat klädstil, hår och förväntningar som omgärdar idrottare, och hur de försöker skapa ett gott första intryck av sig själva. Tankarna om hur andra uppfattar dem, till exempel i nya sammanhang, gjorde att en del elever funderade kring vilka de är och hur de vill vara i det sammanhanget.

3.3 Att jämföra kroppen med kroppsideal för att den granskas av andra.

Elever i Fokusgrupp två och tre beskrev att de blivit mer medvetna om sin kropp i förhållande till kroppsideal när de granskades av andra, till exempel när de började gymnasiet eller när någon de ville imponera på såg på dem. De sade att de i dessa situationer började bedöma sig själv och jämföra sig med kroppsidealerna. De beskrev hur det finns en undermedveten press att passa in i kroppsidealet, trots att det ofta är fokus på funktion i idrottssammanhang. Eleverna i Fokusgrupp två tog själva upp kroppsidealerna vid frågan på vilket sätt kroppen är betydelsefull för deras känsla av jag. Eleverna i Fokusgrupp tre sade att det fanns en idrottsidentitet med tillkommande kroppsideal som de förhöll sig till och ville passa in inom. Kroppsidealet för en idrottare innefattade enligt eleverna i Fokusgrupp tre att en bör vara vältränad, annars tänker andra eller de själva att det är lite förvånande. Å ena sidan finns det en press att passa in i ramen för hur en idrottare ska se ut som en elev uttryckte det, å andra sidan beskrev några elever i Fokusgrupp tre att de idrottat större delen av livet och att de ändå redan var rätt vältränade. Trots detta hände det ibland att de önskade att de hade en annorlunda kropp. Eleverna i Fokusgrupp två och tre beskrev alltså att det kunde finnas en påverkan utifrån och en press att leva upp till kroppsideal som de inte alltid var medvetna om. Graden av specificitet inom detta undertema var relativt lågt jämfört med de andra inom samma tema, men ett par elever beskrev mer specifika upplevelser.

4. Kroppen ger biologisk könstillhörighet

Temat belyser det eleverna i Fokusgrupp ett sade om att könstillhörigheten kommer från kroppen själv: "*min kropp gör ju att jag är tjej / ... /*". En elev sade att det blev hans identitet att vara en kille eftersom hans kropp är den av en kille. En annan elev tog upp att det var viktigt att vara stor och stark som en man och att det blir mer betydelsefullt ju äldre en blir. Övriga fokusgrupper tog inte upp liknande ämnen. Elevernas beskrivningar handlade alltså om hur kroppen gjorde dem till antingen tjejer eller killar. Beskrivningarna inom detta temat kunde vara både generella och ospecifika, till att bli mer specifika när eleverna fick utveckla hur de tänkte att kroppen blev viktig för deras upplevelse av könstillhörighet och -identitet.

Diskussion

Syftet med studien var att förstå tonåringars tankar kring kroppens betydelse för identiteten. Tre fokusgrupper gjordes tillsammans med gymnasieungdomar på två skolor. Genom en tematisk analys identifierades fyra teman: *Kroppen som oviktig fast samtidigt självklar för identiteten*, *Kroppens funktionella egenskaper och kroppsliga förändringar*, *Kroppens betydelse i den andres blick* och *Kroppen ger biologisk könstillhörighet*. Nedan följer en diskussion av resultaten. Därefter reflekterar jag kring studiens design och min roll som fokusgruppleddare. Efter detta följer studiens begränsningar och slutsats.

Kroppens (o)synlighet för identiteten

Följande diskussion berör resultatet att kroppen var oviktig och självklar för identiteten på samma gång och vad det kan bero på utifrån tidigare forskning och teori. Temat *Kroppen som oviktig fast samtidigt självklar för identiteten* ringade in en svårighet hos eleverna att beskriva på vilket sätt kroppen kunde tänkas vara viktig för deras identitet. Vad beror denna svårighet på? Resultatet skulle kunna ha sin grund i att eleverna inte tänkte särskilt mycket kring kroppens betydelse för hur de definierade sig själva av olika anledningar, till exempel beskrivningar av att tankar på kroppen är undermedvetna och att kroppen inte är något som de aktivt tänker på när den fungerar som den ska. Kroger (2007) har till exempel visat i intervjuer med unga personer i 15- till 17-årsåldern att den förändrade kroppen i och med puberteten spelade en mindre viktig roll för identitetsfrågor och för hur ungdomarna definierade sig själva än vad den gjorde ett par år tidigare. I Krogers (2007) intervjuer var de mest brännande identitetsfrågorna som de unga kom med de som handlade om potentiella partners, om kompisgrupper, viljan att passa in, tankar om framtiden och samhällseliga förväntningar på dem. Trots detta menar Kroger (2007) att kroppen fortfarande var en viktig del av ungas identitet, till exempel i vad de kunde göra med kroppen (fysisk kapacitet) och hur de förhöll sig till eller uttryckte könstillhörighet, vilket berör temana två och fyra: *Kroppens funktionella egenskaper och kroppsliga förändringar* och *Kroppen ger biologisk könstillhörighet*. Krogers (2007) resultat går alltså i linje med vad eleverna i samtliga fokusgrupper uttryckte om betydelsen av kroppens funktionalitet i relation till identitet och kroppens betydelse för biologisk könstillhörighet. Detta resultatet om kropp och könstillhörighet kan även kopplas till det Frisé et al. (2014) skrivit kring varför funderingar kring könsroller intensifieras under tonåren. Bland annat handlar det enligt författarna om att det tillkommer ökade förväntningar att vara antingen kvinnlig eller manlig under tonåren. Det var dock bara elever i en utav fokusgrupperna som tog upp detta och beskrivningarna om på vilket sätt detta var viktigt för dem fördjupades inte, varför det är svårt att konstatera om det hade en särskilt stor betydelse för elevernas identitet.

En beskrivning inom temat *Kroppen som oviktig fast samtidigt självklar för identiteten* som däremot ringade in hur kroppen var mer synlig för identiteten var den att kroppen visade allt en har gjort. Denna utsaga tolkade jag som att det syns på kroppen vad de har varit med om: kroppen är som en levande och synlig historia över vad de har gjort med den och vad de erfarit. Samma elev reflekterade också kring att de utgår från kroppen när de tänker. Dessa utsagor kan förstås i ljuset av fenomenologiska tankegångar kring den levda kroppen som ett subjekt, samt synen på kropp och psyke som sammanflätade, där kroppen är utgångspunkten för våra tankar (Bengtsson, 2001).

Stanghellini et al. (2012) menar att den levda kroppen blir till ett fysiskt objekt när vi blir medvetna om den, till exempel när kroppen förhindras eller störs. Då blir kroppen enligt författarna ett objekt för en själv (på engelska "corporealised"). De här tankegångarna kan också kopplas till de övriga temana två och tre: *Kroppens funktionella egenskaper och kroppsliga förändringar* och *Kroppens betydelse i den andres blick* då elevernas beskrivningar om hur kroppen kunde vara viktig för deras identitet ofta handlade om kroppen som objekt snarare än subjekt (till exempel vad kroppen klarar av, hur den ser ut, etc.)

Resultatet att kroppen var så pass självklar att den inte var något eleverna tänkte på är också intressant utifrån studier som undersökt hur människor kontrollerar och försöker påverka sina kroppar för att vidmakthålla en acceptabel och "normal" kropp (på engelska "bodywork"). McLaughlin och Coleman-Fountain (2014) menar att individer kontinuerligt behöver kontrollera och forma kroppen för att kunna leva i och med sin kropp, men också för att undgå att upplevas som avvikande normen för hur kroppar bör se ut och fungera. De menar att detta kroppsliga kontrollerande skiljer sig åt mellan individer utifrån de narrativ vi berättar om kroppen (ung/gammal, frisk/sjuk, kvinnlig/manlig, etc.). Författarna lyfter att för unga med en fysisk funktionsvariation är kroppen sällan något som tyst arbetas med i bakgrunden av andra aspekter av livet (relationer, karriär, m.m.) utan kroppen ses som ett projekt som ungdomarna konstant måste kontrollera och forma för att upplevas som "normala", "färdiga" och icke-avvikande. Detta senare kan ställas mot resultatet i denna studie: att kroppen upplevdes vara oviktig och självklar del av identiteten. Det kan därför ha påverkat resultatet om eleverna som rekryterats i denna studie haft en större bredd avseende funktionsvariation. Utifrån dessa tankegångar hade det därför varit intressant att studera en större variation av ungdomar för att belysa fler perspektiv av kroppens betydelse för ungas identitet.

Beskrivningarna inom undertemat *Mer än kropp/utseende* rörde hur eleverna lyfte andra egenskaper än kroppen som betydelsefulla för vilka de var. Eleverna resonerade att eftersom de var trygga i sig själva och hade en accepterande familj spelade deras utseende inte någon större roll för vilka de var. Det verkade ta emot för eleverna att i diskussioner närma sig kroppens betydelse för dem då det kunna innebära en risk för att låta ytlig. Kanske indikerar det här att det finns en diskurs att prata om kroppen som oviktig för känsla av vem en är, till exempel "det är insidan som räknas" eller "det är fult att prata om sin kropp/sitt utseende". Rönnbäck (2015) menar till exempel att unga i samtal med jämnåriga förhandlar och konstruerar vad de får prata om och på vilket sätt när det gäller kroppen. Det skulle utifrån dessa tankegångar kunna innebära att eleverna hade ett visst sätt att prata om kroppen med klasskompisar, där vissa aspekter av kroppens betydelse kan vara svårare att närma sig med en fokusgrupp. Fokusgrupper synliggör däremot hur elever pratar om kroppens betydelse för vilka de är i en gymnasieklasskontext vilket också är värdefullt, till exempel genom att fånga diskurser som den som beskrivs ovan

Sammanfattningsvis kan resultatet att kroppen var självklar och samtidigt oviktig för identiteten tolkas utifrån fenomenologiska tankegångar om hur kroppen upplevs som ett subjekt med en synlig historia över vad kroppen och individen varit med om eller som ett objekt för en själv. Resultatet kan också förstås utifrån tidigare studier om tonåringars identitetsutforskande, där andra frågeställningar än kroppens betydelse var mer aktuella. Exempel på detta är de funderingar kopplat till könsroller, vilket knyter an till det fjärde temat *Kroppen ger biologisk könstillhörighet*. Beskrivningarna om att kroppen är självklar kan problematiseras utifrån studier om hur individer kontrollerar och formar

kroppen för att uppfattas som icke-avvikande och slutligen finns det möjliga diskurser som kan påverka talet om kroppen i en gymnasieklasskontext.

Kroppen som möjliggör identitetsrelevanta aktiviteter

Följande diskussion berör det eleverna beskrivit kring hur kroppen möjliggjorde och ibland begränsade olika identitetsrelevanta aktiviteter. Kroppens betydelse i att möjliggöra identitetsrelevanta aktiviteter påverkades utav kroppsliga och psykosociala förändringar under och efter puberteten.

I undertemat *Kroppen blir viktig inom idrott och träning* lyfte flera elever kroppens betydelse för att kunna göra det de hade lust med såsom att träna och tävla. Många av beskrivningarna i detta undertema var till större delen positiva; det handlade om upplevelser av att känna sig stark, fri eller hur häftigt det var att kroppen klarade av så mycket. Kling et al. (2018) fann liknande resultat i sin studie om på vilket sätt kroppens kan ha en betydelse för identiteten hos personer i 30-årsåldern, där utsagor om kroppen som ett redskap för identitetsrelevanta aktiviteter togs upp. Resultatet kan även relateras till Pirans (2016) studie om kroppslighet där hon visat att ungdomar efter puberteten berättade hur de blev mer hämmade i kroppen och slutade vara fysiskt aktiva, vilket i sin tur påverkade hur väl ungdomarna i hennes studie kände sig bekväma och hemma i kroppen. Ungdomarna i denna studie, till skillnad från flera i Pirans (2016), var fortfarande fysiskt aktiva efter puberteten och flera elever uttryckte en glädje i att vara aktiva, såg sig som aktiva personer och berättade om en trygghet i idrottsutövandet. Resultatet i denna studie hade eventuellt varit annorlunda om eleverna i två av de tre fokusgrupperna (Fokusgrupp två och tre) inte gick i idrottsklass. Alla elever som hade idrottat i den första fokusgruppen (Fokusgrupp ett) hade dock slutat men ändå fortsatt träna då träningen fortfarande beskrevs ha en betydelse för deras identitet. Undertemat skulle kunna ställas mot temat *Kroppens betydelse i den andres blick*, där tankar om fasad, intryck och hur andra uppfattar dem inte bar samma positiva prägel som inom detta undertema.

Undertemat *Skador och kroppen som förändras* belyste vad eleverna berättade om hur kroppen på olika sätt förändrades, på grund av skador och av att själv förändra kroppen. De flesta beskrivningar inom detta undertema rörde främst skador. Flera elever sade att det kunde leda till en identitetskris när de inte kunde träna som vanligt, de beskrev detta som något som gav dem en känsla av panik. Det handlade dels om att eleverna kände sig begränsade i sina kroppar, dels om att idrotten var något som definierade dem och att utan idrotten visste de inte vilka de var, och slutligen tankar om andras syn på dem när de inte kunde delta i idrotten. För en del handlade det också om att självförtroendet sattes på spel när de inte kunde träna som vanligt och att det kunde påverka bilden de hade av sig själva. Detta resultat kan relateras till det Erikson (1968) skrivit om den kroppsliga aspekten av självet som grundat i personens fysiska förmågor och begränsningar. Med Eriksons (1968) tankegångar går det att föreställa sig att eleverna vid en längre tids skada kan tvingas omarbeta synen de har på sig själva. Ett par elever beskrev dessutom att det inte funnits något annat utanför sporten som hade lika stor betydelse för deras identitet: sporten har varit allt för deras känsla av vilka de är. Utifrån dessa beskrivningar är det därför inte svårt att förstå elevernas upplevelser av identitetskris och ”panik” vid en skada. Resultatet måste slutligen tolkas utifrån det faktum att eleverna i Fokusgrupp två och tre

valt att gå nationell idrottslinje och att ha en fungerande kropp är något som berör elevernas framtida möjligheter att gå vidare som elitidrottare.

Inom undertemat *Kroppens betydelse förändrad från barndomen* beskrev eleverna hur synen på kroppen generellt hade förändrats från det att de var barn till nu. Här lyftes tankar kring lust och glädje i att leka och spela fotboll, basket och simma. En del elever påpekade att de fortfarande idrottade för att det var kul, men idrottandet under barndomen beskrevs som mer bekymmerslöst och mer grundat i att det var något de tyckte om att göra. Eleverna beskrev att de inte tänkte så mycket kring kroppen när de var barn och hur de senare, som de beskrev det, tvingades att börja tänka på kroppen i och med att kroppen förändrades under puberteten. Eleverna beskrev att motiven inte enbart var lustdrivna längre, såsom vikten av att göra saker för att passa in bland kompisar eller för att de alltid har idrottat och skulle tycka att det vore konstigt att sluta. Detta resultat kan kopplas till Pirans (2016) studie om kroppslighet, bland annat i hur deltagarna i hennes studie gick från att ha varit ett med kroppen under barndomen, till att ta ett utifrån-och-inperspektiv på kroppen som en följd av sociala erfarenheter. Utifrån dessa tankegångar är det inte förvånande att eleverna beskrev hur de när de var barn var fria att leka och bära sköna kläder, och hur övergången till att bli tonåring innebar en större medvetenhet om vad andra tänkte om dem samt behovet av att passa in. Erikson (1968) har beskrivit tonåren som en tid då utvecklingen av nya identifikationer inte längre karaktäriseras av barndomens lekfullhet. Som en elev i Fokusgrupp ett beskrev det är det nu ett större fokus på kompisar och kläder. En annan elev i samma fokusgrupp reflekterade kring att kompisar inspirerade till att förändra den egna klädstilen i linje med kompisarnas stil. Det faktum att eleverna lämnade sin lekfullhet för att rikta sitt fokus mot andra identifikationer skulle alltså enligt Erikson (1968) ses som en naturlig del i tonåringarnas utveckling, medan Piran (2016) å andra sidan ser förlusten av lekfullhet i övergången till tonåren som en följd av sociala erfarenheter (till exempel att inte uppmuntras att vara fysiskt aktiv, ett upplevt tryck att passa in i rigida förväntningar, m.m.).

Sammanfattningsvis går det att förstå betydelsen av att kunna träna eller tävla som en del av elevernas identitet utifrån tidigare studier om kroppslighet, där vikten av fysisk aktivitet och frihet är en utav grundförutsättningarna för att känna sig ett med kroppen. Hur identiteten påverkades av att eleverna skadats kan ha att göra med att eleverna såg sig som aktiva eller idrottande personer och där en skada skulle innebära att eleverna behöver ompröva bilden de har av sig själva och om framtida möjligheter som elitidrottare. Utifrån Eriksons (1968) teori om identitetsutveckling går det att tolka de förändringarna som eleverna beskrivit kring att kroppen förändrats i och med puberteten. Utifrån Pirans (2016) teori å andra sidan kan en tolka elevernas beskrivningar utifrån att de i och med sociala erfarenheter inte längre uppmuntras att vara fria och lekfulla i sin kropp. Pirans (2016) teori om kroppslighet och sociala erfarenheter berör även följande avsnitt om den sociala dimensionen av kroppens betydelse för identiteten.

Kroppens sociala dimension och identiteten

”Kroppen har ständigt en offentlig dimension, konstituerad som ett socialt fenomen i den offentliga sfären, är min kropp min och inte min.” (Butler, 2006, s. 40 – 41).

I det tredje temat *Kroppens betydelse i den andres blick* berättade eleverna att de tänkte på hur andra upplevde dem, antingen medvetet eller undermedvetet. Beskrivningarna inom detta tema var till stor del neutrala eller negativa upplevelser, med ett par undantag. Elevernas beskrivningar fick mig att tänka på något Butler (2006) skrivit om hur kroppen blir till för någon annan än en själv. Citatet fångar det faktum att kroppen är satt i relation till andra, oavsett om vi vill det eller ej. Butler (2006) menar att människans kropp alltid finns till för någon mer, något annat, än för en själv. Hon ser kroppen som en yta där olika egenskaper projiceras, till exempel föreställningar om genus. Petersen (2007) menar även att idéen att vi kan utläsa hur en person är baserat på kroppsform, storlek, ålder och utseende är djupt rotat i den västerländska kulturen. Kroppen kan "avslöja" något om individen. Oavsett om vi vill eller inte klassificerar vi andra och drar slutsatser om dem baserat på yta och hur de presenterar sig, vilket också eleverna i den här studien reflekterade kring. Petersen (2007) menar att erfarenheter av att kategoriseras av andra i allra högsta grad påverkar hur vi beter oss och på så vis vår personliga identitet. Som exempel tar eleverna i denna studie upp vikten av att se ut som en idrottare (dvs. vältränad), att se ut som en manlig kille, att se ut som en anställningsbar ekonom, att inte tillhöra fel gymnasieskola, m.m. Eleverna benämner också att det finns en press att passa in inom vissa kroppsideal som de inte ens alltid är medvetna om. Utifrån Butlers (2006) och Petersens (2007) tankegångar skulle alltså de beskrivningar om hur andra kategoriserar eleverna baserat på yta och den upplevda pressen att passa in inom idealen kunna påverka elevernas personliga identitet.

Temat som helhet ringar även in något vi vet om ungdomar generellt: att kropp och utseende blir allt mer viktigt i sociala relationer och då främst relationen till andra i samma ålder (Frisén et al., 2014; Tiggemann et al., 2000). Detta kan till exempel visa sig i hur unga pratar om kroppen med jämnåriga som ett sätt att öva sig på att förhålla sig till den egna kroppen (Frisén et al., 2018). Temat kan sättas i relation till Piran och Tealls (2012) teori om utveckling av kroppslighet, där sociala erfarenheter och sammanhang påverkar upplevelsen av att vara i kroppen. Eleverna berättade till exempel hur upplevelsen i kroppen var olika i olika sammanhang och att det främst var i nya situationer som de blev medvetna om kroppens betydelse och tankar kring hur de ville vara i det sammanhanget.

Eleverna berättade också om hur de presenterade sig själva till exempel med hjälp av kläder och hårfärg för att styra vilken bild de ville att andra skulle få av dem. Goffman (1994) har teoretiserat kring hur människor på olika sätt vill påverka hur andra uppfattar dem. Goffman (1994) skriver att människor använder sig av en personlig fasad för att styra intrycket. Den personliga fasaden kan enligt Goffman (1994) innefatta kläder, könsuttryck, ålder, storlek och utseende, hållning, sätt att tala, ansiktsuttryck och gester, m.m. För att vi ska kunna avgöra hur andra bedömer oss måste vi ha förmågan att byta perspektiv med den omgivande kulturen och samhället (Engdahl 2009). Med dessa tankegångar går det att tolka elevernas beskrivningar kring hur de satte sig in i hur framtida sponsorer eller arbetsgivare kommer att uppfatta dem och vilket intrycket de ville skapa genom klädstil och presentation (till exempel att vara någon som inte är slapp eller någon som är en del av ett team eller företag). Eleverna menade också att andra ofta målade upp fasader om hur de ville bli uppfattade medan de själva inte gjorde det. Det har jag tolkat som att de skiljde på viljan att göra ett gott första intryck och att göra sig till och låtsas vara någon annan än de är.

Något som rör den sociala aspekten av kroppen och dess betydelse för identiteten är elevernas beskrivningar av hår. Tidigare fältstudier av Ambjörnsson (2003) om hur

gymnasieelever pratar om hår och dess betydelse för dem kan belysa detta resultat. Ambjörnsson (2003) menar att håret är den del av kroppen som är mest bunden till kulturen då håret är lätt att förändra. Håret kan vara ett sätt att markera likheter och skillnader mellan varandra. Detta kan relateras till det eleverna berättat kring håret och dess betydelse för att signalera vilken gymnasieskola de gick på. Ambjörnsson (2003) menar också att ifall tonårstjejerna i hennes studie närmade sig de accepterade utseendekoderna, till exempel att som tjej ha långt, tjockt hår, framställdes de som mer socialt tillgängliga av de andra tonårstjejerna. Det blev alltså en fråga om att de med hårets hjälp visade att de passade in i gemenskapen. Utifrån Ambjörnssons (2003) studie kring gymnasieelever går det att tolka eleverna i denna studies beskrivningar om hårets betydelse för identiteten, till exempel hur håret är kopplat till att skapa social gemenskap och till socialt accepterade könsuttryck.

Sammanfattningsvis kan elevernas beskrivningar om hur de tänker att andra ser på deras kroppar och kroppens betydelse för identiteten tolkas utifrån processer där intrycksstyrning och presentation blir viktiga för bilden andra får av dem. Vi vet även från tidigare studier med ungdomar att vikten av att passa in och ytans betydelse för att skapa gemenskap blir viktigare under tonåren där håret tycks vara en sådan kroppslig markör.

Metoddiskussion

I följande avsnitt diskuterar jag hur min roll som fokusgruppleddare och studiedesignen kan ha påverkat själva datainsamlingen och resultaten. I och med att studiens syfte var att undersöka unga personers tankar kring kroppens betydelse för identiteten är det av värde att diskutera huruvida studiens design möjliggjorde för eleverna att känna sig fria att uttrycka sina åsikter och idéer med mig (Willig, 2013). Är resultatet i studien en återspeglning av elevernas tankar, eller finns det funderingar och åsikter som jag som undersökare på olika sätt hindrat från att komma till tals? Fanns det något annat sätt jag hade kunnat göra för att studera ämnet eller underlätta för eleverna att delge sina tankar om identitet och kropp? Jag vill därför lyfta olika möjliga anledningar till att eleverna valde att dela med sig av just de här tankarna utifrån hur jag upplevde fokusgrupperna och dess kontext. Nedan följer en genomgång av möjliga sådana anledningar, bland annat maktaspekten, ämnets karaktär, fokusgruppkontexten och tid att tänka kring ämnet i förväg.

Först och främst vill jag kommentera den maktposition jag som fokusgruppleddare hade när jag träffade eleverna på de två skolorna. I Fokusgrupp ett valdes eleverna ut av läraren på plats (övriga elever fick gå på en tidig lunch). Eftersom fokusgruppintervjun gjordes under en skoldag och läraren valt ut deltagare kan det ha gjort att eleverna inte såg en möjlighet att själva bestämma om de skulle vara med eller inte. Eleverna i Fokusgrupp två och tre hade fått information i förväg av läraren om att jag skulle besöka skolan samt fått bestämma innan om de ville delta eller inte utifrån informationen jag skickat. Detta kan alltså ha påverkat vad eleverna valde att prata om på de olika skolorna då det eventuellt fanns ett större intresse att delta i de senare två fokusgrupperna och ett tydligare val från deras sida att vilja vara med. Maktpositionen som jag som vuxen och som en person som kommer från universitetet har kan också ha påverkat vad eleverna valde att dela med mig, till exempel ifall eleverna inte ville dela med sig av sina tankar på grund av rädsla att säga ”fel” saker. Å andra sidan är jag relativt ung, jag har själv gått

på en gymnasieskola i Lund, och det skulle kunna vara enklare att relatera till mig än om jag var äldre och inte hade den kopplingen till Lund.

För det andra kan ämnen som identitet och kropp var känsliga eller något en vill hålla för sig själv, till exempel om eleverna har en nuvarande problematik eller en historia av ätstörningar, fysiska sjukdomar, trauman, mildare eller svårare kroppsmissnöje, funktionsvariationer, upplevd könsdysfori, erfarenheter av diskriminering eller mobbning på grund av sitt utseende eller liknande. Eleverna i samtliga fokusgrupper gick i samma klass vilket skulle kunna påverka vad de valde att dela med sig av under fokusgruppintervjun. Likaså skulle det eleverna berättade kunna påverka deras relationer med varandra efter att fokusgruppsintervjun avslutats, varför det är fullt möjligt att inte vilja dela med sig av alla tankar och upplevelser. Samtidigt har vissa elever trots allt tagit upp personliga upplevelser vilket kan tolkas som att de känt sig någorlunda bekväma i situationen. En del elever satt dock tysta under hela fokusgruppen. Antingen höll de bara med eller när jag frågade dem sade de att de inte visste. Det är svårt att tolka deras tystnad och jag hade gärna velat veta mer om hur de tänkte om fokusgruppsituationen. Slater och Tiggemann (2010) har konstaterat att det är möjligt att gruppdynamik kan påverka deltagarnas förmåga att uttrycka sin åsikt öppet och ärligt, och att det kan bero på att vissa inte känner sig bekväma att uttrycka sig i en sådan kontext, oberoende ämnet. Interaktionen under en fokusgruppintervju är dessutom föremål för analys (Schwab & Syed, 2015) och det är därför av intresse att veta om det är gruppdynamiken eller ämnets karaktär som påverkar interaktionen deltagare emellan. Gruppdynamiken skulle alltså kunna påverka vad deltagare väljer att berätta och därför också resultatet, varför Slater och Tiggemann (2010) vill se fler studier gjorda på fokusgruppintervjun som metod vid ämnen som kan upplevas vara känsliga.

Eleverna i Fokusgrupp ett sade att de gärna hade velat fundera lite på huvudfrågan *"tänker [ni] att det finns saker som har med era kroppar att göra som är viktiga för vem ni är?"*. Med tanke på detta undrar jag hur resultaten skulle ha blivit om eleverna i fokusgrupperna hade värmts upp lite mer innan de fick frågan. I framtida studier skulle detta kunna provas genom att ge deltagarna en skrivuppgift där de får tänka kring identitet generellt eller kring kroppens betydelse för dem rent allmänt för att få igång deras tänkande kring frågorna. Samtidigt har Tiggemann et al. (2000) föreslagit att fokusgrupper kan ha flera fördelar när deltagare inte medvetet reflekterat så mycket kring frågorna tidigare, då själva fokusgruppen öppnar upp för att deltagare tillsammans kan ringa in ett fenomen som de tidigare inte satt ord på. Tiggemann et al. (2000) menar dessutom att deltagare också har en större makt att själva beskriva fenomenet i en fokusgrupp än vad de skulle ha i en intervju med en strukturerad intervjuguide. Detta senare kan alltså ses som en styrka med studiedesignen då intentionen varit att eleverna skulle få utrymme att beskriva sina tankar och upplevelser av kroppens betydelse för deras identitet.

Studiens begränsningar

Utöver reflektioner kring studiens design och min påverkan på resultatet följer här några av studiens mer generella begränsningar. För det första var det en liten studie med få deltagare vilket får följder för vilka slutsatser som går att dra av resultatet. I mån av tid hade det varit möjligt att göra en större studie med fler skolor då flera av gymnasieskolornas rektorer och de lärare som kontaktades var intresserade av att delta i

studien. Ett par av de större skolorna hade haft flera undersökningar sedan tidigare och var inte lika intresserade av att delta medan de mindre och nyare skolorna hade ett större intresse.

En annan begränsning är att jag saknar information om elevernas bakgrund och den sociala kontext de befann sig i vid studietillfället. Med tanke på att identiteten enligt Erikson (1968) även formas av den sociala miljön samt att upplevelsen av kroppslighet anses formas av sociala erfarenheter (Piran & Teall, 2012) hade det varit av värde att samla in mer bakgrundsinformation för att tolka elevernas svar i fokusgrupperna. Även annan information som hade kunnat vara mer känslig att ta upp med de andra eleverna hade kunnat samlas in anonymt. Exempelvis hade information om upplevd könstillhörighet och dolda fysiska markörer (såsom acne, ärr, etc.) kunnat samlas in vid sidan om. Anledningen till att känslig data som skulle kunna kopplas till eleverna inte samlades in var utifrån ett etiskt övervägande då sådan information klassas som känsliga personuppgifter (Etikprövningsmyndigheten, u.å.) och för att denna information inte bedömdes vara det mest relevanta för studiens syfte.

Ytterligare en begränsning med studien var att fokusgrupperna blandades avseende tjejer och killar. Anledningen till grupperna blandades var för att få fler perspektiv inom varje fokusgrupp och att inte riskera att göra jämförelser mellan tjejer och killar i ett urval som redan var litet då skillnaderna grupper emellan riskerar att förstoras. Eftersom en av styrkorna med fokusgruppintervjuer är själva interaktionen mellan deltagare (Schwab & Syed, 2015) är det dock av vikt att reflektera kring hur pass bekväma eleverna var med att ha blandade grupper. I dagsläget vet vi däremot inte mycket om unga mäns tankar kring kroppsuppfattning eller kroppslighet generellt och det kan därför ses som en styrka att studien hade manliga deltagare.

Slutligen bör resultatet från studien tolkas med försiktighet då kodningen och analys gjorts av mig enbart. Validiteten av resultatet hade stärkts om materialet kodats av ytterligare en eller flera personer. Av denna anledning har det varit viktigt att vara så transparent som möjlig med analysen av data och min eventuella påverkan under fokusgrupperna som diskuterats ovan. En styrka i analysen har varit att få den biträdande fokusgruppsledarens kommentarer på dynamiken i gruppen och synpunkter på vad som togs upp under fokusgrupperna samt att jämföra dessa synpunkter mot preliminära teman i studien. I linje med det Schwab och Syed (2015) skrivit om flexibiliteten i den kvalitativa undersökningsprocessen har jag därför kunnat gå tillbaka till tidigare steg i analysen vilket gav nya perspektiv på de initiala temana och den senare delen av analysprocessen.

Slutsats

Syftet med studien var att få en förståelse för tonåringars tankar kring kroppens betydelse för identiteten. Eleverna beskrev att kroppen å ena sidan var oviktig fast samtidigt självklar för identiteten och å andra sidan att kroppen var betydelsefull, men på olika sätt: i vad kroppen möjliggjorde för identitetsrelevanta aktiviteter, efter att kroppen förändrats på olika sätt, hur kroppen blev synlig i mötet med andra samt hur kroppen gav en upplevd könstillhörighet som tjej eller kille. En slutsats av detta är att kroppens betydelse för identiteten för det mesta är något som är självklart och inte något eleverna tänker aktivt på förrän kroppen medvetandegörs på olika sätt.

Referenser

- Allan, H. (2005). Gender and embodiment in nursing: The role of the female chaperone in the infertility clinic. *Nursing Inquiry*, 12(3), 175-183.
- Ambjörnsson, F. (2004). *I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Diss. Stockholm: Univ., 2004. Stockholm.
- Archibald, A. B., Graber, J A., & Brooks-Gunn, J. (2003). Pubertal processes and physiological growth in adolescence. I G.R. Adams & M.D. Berzonsky Campbell (Red.), *Blackwell Handbook of Adolescence*. (s. 24-47). Malden: Blackwell Publishing.
- Beltrán-Carrillo, V., Devís-Devís, J., & Peiró-Velert, C. (2018). The influence of body discourses on adolescents' (non)participation in physical activity. *Sport, Education and Society*, 23(3), 257-269.
- Bengtsson, J. (2001). *Sammanflätningar: Husserls och Merleau-Pontys fenomenologi* (3., rev. uppl., 3 tr. 2013 ed.). Göteborg: Daidalos.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.
- Brown, H. (2017). Immigrant Bodily Incorporation: How the Physical Body Structures Identity, Mobility, and Transnationalism. *Social Problems*, 64(1), 14-29.
- Butler, J. (2006). *Genus ogjort: kropp, begär och möjlig existens*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Carter, C., & Baliko, K. (2017). 'These are not my people': Queer sport spaces and the complexities of community. *Leisure Studies*, 36(5), 696-707.
- Clarke, V., & Braun, V. (2017). Thematic analysis. *The Journal of Positive Psychology*, 12(3), 297-298.
- Engdahl, E. (2009). *Konsten att vara sig själv* (1. uppl. ed.). Stockholm: Liber.
- Erikson, E. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.
- Erikson, E. (1980). *Identity and the life cycle*. New York: Norton.
- Etikprövningsnämnden. (u.å.). *Vad säger lagen?* Hämtad 2019-12-13 från <https://etikprovningmyndigheten.se/for-forskare/vad-sager-lagen/>
- Frisén, A. & Holmqvist, K. (2010). What characterizes early adolescents with a positive body image? A qualitative investigation of Swedish girls and boys. *Body Image*, 7(3), 205-212.
- Frisén, A., & Hwang, P. (2006). *Ungdomar och identitet* (1. utg. ed., Blåvita serien). Stockholm: Natur & Kultur.
- Frisén, A., Holmqvist-Gattario, K., & Lunde, C. (2014). *Projekt perfekt: Om utseendekultur och kroppsuppfattning* (1. utg. ed.). Stockholm: Natur och kultur.
- Frisén, A., Lunde, C., & Berg, A. (2015). Developmental patterns in body esteem from late childhood to young adulthood: A growth curve analysis. *European Journal of Developmental Psychology*, 12(1), 99-115.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity press.
- Goffman, E. (1994). *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*. (3. uppl.) Stockholm: Rabén Prisma.
- Hill, J., Sandford, R., & Enright, E. (2016). 'It has really amazed me what my body can now do': Boundary work and the construction of a body-positive dance community. *Sport in Society*, 19(5), 667-679.

- Holmqvist-Gattario, K. & Frisé, A. (2019). From negative to positive body image: Men's and women's journeys from early adolescence to emerging adulthood. *Body Image*, 2019, 28, 53-65.
- Hwang, P., Frisé, A. & Nilsson, B. (2018). *Ungdomar och unga vuxna: Utveckling och livsvillkor* (Första utgåvan ed.). Stockholm: Natur & Kultur.
- Juli, M. (2017). Perception of body image in early adolescence. An investigation in secondary schools. *Psychiatria Danubina*, 29(3), 409-415.
- Kling, J. Wängqvist, M. & Frisé, A. (2018). "This body is me": Discovering the ways in which the body is salient in people's identities. *Body Image*, 24, 102-110.
- Kling, J. (2019). *Being at home in one's body: Body image in light of identity development* (Avhandling/Göteborgs universitet, Psykologiska institutionen).
- Kroger, J. (2007). *Identity development: Adolescence through adulthood* (2.nd ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Kroger, J., & Marcia, J. (2011). The Identity Statuses: Origins, Meanings, and Interpretations. I S. Schwartz, K. Luyckx, & V. Vignoles, (Red.), *Handbook of Identity Theory and Research* (s. 31-53). New York, NY: Springer New York.
- Lawler, M., & Nixon, E. (2011). Body Dissatisfaction Among Adolescent Boys and Girls: The Effects of Body Mass, Peer Appearance Culture and Internalization of Appearance Ideals. *Journal of Youth and Adolescence*, 40(1), 59-71.
- Lodge, A., & Umberson, D. (2013). Age and embodied masculinities: Midlife gay and heterosexual men talk about their bodies. *Journal of Aging Studies*, 27(3), 225-232.
- Mckenney, S., & Bigler, R. (2016). Internalized Sexualization and Its Relation to Sexualized Appearance, Body Surveillance, and Body Shame Among Early Adolescent Girls. *The Journal of Early Adolescence*, 36(2), 171-197.
- Mclaughlin, & Coleman-Fountain. (2014). The unfinished body: The medical and social reshaping of disabled young bodies. *Social Science & Medicine*, 120, 76-84.
- Merleau-Ponty, M. (1999). *Kroppens fenomenologi* (1. uppl. ed.). Göteborg: Daidalos.
- Monge-Rojas, R., Fuster-Baraona, T., Sánchez-López, M., Garita-Arce, C., Colon-Ramos, U., & Smith-Castro, V. (2017). How self-objectification impacts physical activity among adolescent girls in Costa Rica. *Journal of Physical Activity and Health*, 14(2), 123-129.
- Nelson, S., Kling, J., Wängqvist, M., Frisé, A., & Syed, M. (2018). Identity and the Body: Trajectories of Body Esteem From Adolescence to Emerging Adulthood. *Developmental Psychology*, 54(6), 1159-1171.
- Owman, C. (2015). *Konservatorns Kropp Betydelsen Av Sinnesförmålor Och Känslor Vid Arbetet Med Föremålen; The Body of the Conservator. The Significance of the Senses and Emotions during the Work with the Objects.* (Masteruppsats). Göteborg: Institutionen för kulturvård, Göteborgs Universitet.
- Pellerone, M., Ramaci, T., Granà, R., & Craparo, G. (2017). Identity development, parenting styles, body uneasiness, and disgust toward food. A perspective of integration and research. *Clinical Neuropsychiatry*, 14(4), 275-286.
- Petersen, A. (2006). *The body in question: a socio-cultural approach*. London: Routledge.
- Piran, N., & Teall, T. (2012). The developmental theory of embodiment. In G. McVey, M. P. Levine, N. Piran & H. B. Ferguson (Eds.), *Preventing eating-related and*

- weight related disorders: Collaborative research, advocacy, and policy change* (s. 171–199). Waterloo ON: Wilfred Laurier Press.
- Piran, N. (2016). Embodied possibilities and disruptions: The emergence of the Experience of Embodiment construct from qualitative studies with girls and women. *Body Image, 18*, 43-60.
- Rönnbäck, J. (2015). *Det är väl typiskt tjejer: om basket, kropp och femininitet*. Diss. Malmö: Malmö högskola, 2015.
- Schwab, J., & Syed, M. (2015). Qualitative Inquiry and Emerging Adulthood: Meta-Theoretical and Methodological Issues. *Emerging Adulthood, 3*(6), 388-399.
- Slater, A., & Tiggemann, M. (2010). “Uncool to do sport”: A focus group study of adolescent girls’ reasons for withdrawing from physical activity. *Psychology of Sport & Exercise, 11*(6), 619-626.
- Smith, J. (2003). *Qualitative psychology: A practical guide to research methods*. London: SAGE.
- Sommerfeld, E., Bensimon, M., & Lutzman, M. (2017). Minding the Gaps: The Adolescent’s Experience in Front of the Mirror. *Current Psychology, 36*(1), 76-83.
- Stanghellini, G., Castellini, G., Brogna, P., Faravelli, C., & Ricca, V. (2012). Identity and eating disorders (IDEA): A questionnaire evaluating identity and embodiment in eating disorder patients. *Psychopathology, 45*, 147–158.
- Tazzyman, A. (2019). Women's self-presentation and the transition from classroom to workplace. *Gender, Work & Organization*, 1-20. doi: 10.1111/gwao.12375
- Tiggemann, M., Gardiner, M., & Slater, A. (2000). “I would rather be size 10 than have straight A's”: A focus group study of adolescent girls' wish to be thinner. *Journal of Adolescence, 23*(6), 645-659.
- Tylka, & Wood-Barcalow. (2015). What is and what is not positive body image? Conceptual foundations and construct definition. *Body Image, 14*, 118-129.
- Verstuyf, J., Van Petegem, S., Vansteenkiste, M., Soenens, B., & Boone, L. (2014). The body perfect ideal and eating regulation goals: Investigating the role of adolescents’ identity styles. *Journal of Youth and Adolescence, 43*, 284–297.
- Verschueren, M., Luyckx, K., Kaufman, E. A., Vansteenkiste, M., Moons, P., & Sleuwaegen, E., et al. (2017). Identity processes and statuses in patients with and without eating disorders: Identity in eating disorders. *European Eating Disorders Review, 25*, 26–35.
- Wilkinson, S. (2003). Focus groups. I J. Smith (Red.), *Qualitative psychology: A practical guide to research methods* (s. 184-204). London: SAGE.
- Willig, C. (2013). *Introducing qualitative research in psychology* (3.uppl.). Maidenhead: McGraw-Hill Education.
- Wängqvist, M., & Frisé, A. (2013). Swedish 18-year-olds’ identity formation: Associations with feelings about appearance and internalization of body ideals. *Journal Of Adolescence, 36*, s. 485-493.
- Young, L. (1992). Sexual abuse and the problem of embodiment. *Child Abuse and Neglect, 16*(1992), 89-100.

Bilaga 1

Intervjuguide

Presentation av oss som leder fokusgrupperna: Vad vi heter och att vi är psykologstudenter.

Vi kommer att prata tillsammans i ungefär en timmes tid (vi bör vara färdiga klockan...). Vi spelar in samtalet för att få med allt som sägs. Vi kommer också att föra stödanteckningar. Det är bara vi som jobbar i projektet/med den här undersökningen som kommer att ha tillgång till inspelningarna och anteckningarna. Det som sägs i rummet stannar här. Under samtalet är det bra om vi försöker att inte avbryta varandra eller vara flera som pratar samtidigt. När resultaten av de olika fokusgrupperna presenteras är allt anonymiserat. Det kommer inte gå att identifiera vem som har sagt vad. Ni får gärna berätta allt ni kommer att tänka på, det finns inga rätt eller fel svar, vi vill bara höra era tankar och funderingar.

I den här fokusgruppen vill vi lära oss mer om på vilket sätt kroppen kan vara viktig för hur ni definierar er som personer och den bild andra har av er. På vilket sätt kan kroppen ha en betydelse för er som individer? Eller saknar den betydelse? Det kan i princip handla om vad som helst som har med kroppen att göra och hur den spelar roll för er känsla av vilka ni är.

Kroppen kan vara viktig på väldigt många olika sätt för olika personer, i olika faser av livet och olika situationer. Ni berättar bara det ni själva vill. Om ni inte vill ge exempel på era egna upplevelser så kan ni ta upp mer allmänna exempel.

Huvudfrågan

Det vi undrar nu är därför om ni tänker att det finns saker som har med era kroppar att göra som är viktiga för vem ni är? I så fall, vad?

Här kan deltagarna tala om olika kroppsliga aspekter som är viktiga för hur de definierar sig som personer och den bild andra har av dem. Exempelvis vikten av att se bra ut, sjukdomar, kroppens betydelse vid idrottsutövande, att ha ett utseende som skiljer sig från andras, etc. Ge inte konkreta exempel på vad det skulle kunna vara, men omformulera gärna frågan och poängtera att kroppen kan vara viktig på väldigt många olika sätt.

Följdfrågor att använda genomgående:

- "Kan du berätta mer om det/utveckla?"
- "Hur ser ni andra på det som x berättar?"
- "Vad tänker ni andra om det här?"
- "Finns det andra sätt att se på saken som relaterar till det som x berättade?"

Följdfrågor för att koppla till identitet:

- "Nu har ni pratat en del om det här med träning och kost, hur tänker ni att det hänger ihop med vilka ni är?"
- "Ni berättar att det finns tydliga utseendeideal i samhället – hur tänker ni kring det i relation till identitet och er känsla av att 'det här är jag'?"
- "Hur kom det sig att ____ blev viktigt för din känsla av jag?"
- "Om kroppen saknar en betydelse för vem du är, varför tror du det är så?"

Avslutning

Syftet med den här studien är att undersöka hur kroppen upplevs i förhållande till ens bild av vem man är som individ. I det här projektet vill vi få en bättre förståelse för gymnasieelevers upplevelser, uppfattningar, känslor och tankar om och av sina kroppar i relation till deras identitet. Vi har pratat om vad ni tycker kroppen spelar för roll för sådant som är viktigt för er i ert liv.

Är det något som vi inte har pratat om nu som ni tycker att vi borde ha pratat om?
Någon som vill tillägga något?

(stäng av inspelningen, fråga om det är något de vill ta upp som inte spelas in)

Hur har det varit att prata om det här? Hur har det varit att delta i en fokusgrupp?

Kontaktuppgifter till vart de kan vända sig

Ungdomsmottagningen: umo.se 046-2752419 Måndag-torsdag: kl. 15:00-16:00 och fredag: kl. 14:00-15:00

Frisk&Fri - Riksföreningen mot ätstörningar: friskfri.se Möjlighet att ringa, chatta och maila för att få hjälp.

Aktuell kurator på deras skola.